

На сьогоднішній день, у юридичній літературі нормотворчість переважно розглядається в рамках однієї з тем у підручниках з теорії держави і права. Практично відсутні окремі підручники та посібники з теорії нормотворчості. У бібліотеці КНЕУ студентам пропонується посібник «Правотворчість: теоретичні та логічні засади» (В.С. Ковальський, І.П. Козінцев; К., 2005. — 192 с.) та видання в електронному вигляді «Нормотворча діяльність: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц.» (В. І. Риндюк; К., 2009. — 162 с.). Таким чином, актуальним є питання підготовки та видання підручника з теорії нормотворчості.

Разом з тим, практична спрямованість вибіркової дисципліни «Нормотворча діяльність» зумовлює тісний взаємозв'язок її змісту як з чинним законодавством, що постійно змінюється, так і з новітніми науковими дослідженнями, які втілюються в практику правотворчості. Відповідно, зміст лекційних і семінарських (практичних) занять з дисципліни постійно наповнюється сучасними науковими здобутками.

Наприклад, тему 3 «Нормотворча техніка. Техніко-юридичні помилки як результат недотримання вимог нормотворчої техніки» дисципліни сформовано за результатами дисертаційного дослідження автора «Законодавча техніка: поняття, форми, види та реалізація в Україні» (К., 2008) та наступних наукових досліджень щодо такого правового явища як правотворчі помилки¹.

За результатами останніх наукових досліджень, зокрема монографії «Введення в дію законів України: питання теорії та практики» (М.О.Теплюк, О.І.Ющик, К., 2011. — 200 с.), запропоновано новий підхід і до таких питань теми 2 «Нормативно-правовий акт як основна форма (джерело) права в Україні», як поняття «чинність нормативно-правового акта» та поняття «дія нормативно-правового акта».

Слід зазначити, що у теорії держави і права не розрізняються поняття «чинність» і «дія» нормативно-правового акта. Зокрема, у підручнику Скакун О.Ф. «Теорія держави і права» (К., 2011) ці поняття розглядаються як тотожні. Разом з тим, у новітніх наукових дослідженнях логічно обґрунтована точка зору, що це різні поняття: чинність становить юридичну передумову дії нормативно-правового акта². При цьому, ця ідея на сьогоднішній день уже реалізована і в практиці правотворчості.

Як свідчить аналіз попередньої практики законотворчості, законодавець не завжди чітко розрізняв поняття «набрання чинності законом» і «введення закону в дію». Разом з тим, в останніх законодавчих актах прийнятих Верховної Радою України зазначені поняття чітко розмежовуються. Наприклад, відповідно до п. 1 розділу V «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про громадські об'єднання» від 22.03.2012 р. № 4572-VI цей Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування, та вводиться в дію з 1 січня 2013 року.

Саркісова О. Ю., асист.,
кафедра педагогіки та психології

ФОРМУВАННЯ ГРУПОВОЇ ВЗАЄМОДІЇ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З ДИСЦИПЛІНИ «ПСИХОЛОГІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТА НАВЧАЛЬНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ»

Дисципліна «Психологія діяльності та навчальний менеджмент» забезпечує оволодіння студентами основними функціями управління навчанням учнів різних освітньо-вікових категорій. Це, в свою чергу, дозволяє вивчити психологічні аспекти будь-якої діяльності, оскільки як в економіці, так і в педагогіці саме суб'єкт та його поведінка визначають і процес, і засоби, і результати діяльності. Особлива увага при цьому надається вивченню психолого-педагогічних аспектів діяльності фахівця-економіста та викладача як менеджерів, що планують, організовують, мотивують, контролюють, забезпечують ефективні комунікації та приймають рішення.

Отже, дисципліна «ПДНМ» є сприятливою для формування групової взаємодії, яка, в свою чергу, має покращити професійну підготовку майбутніх викладачів економіки.

Побудова навчального процесу має включати майбутніх вчителів у групову діяльність, яка є невід'ємною частиною викладацької діяльності. Для успішного застосування групової діяльності в навчальний процес необхідно враховувати рівень сформованості групової взаємодії (ГВ) сту-

¹ Риндюк В.І. Правотворчі помилки: поняття, види, способи їх попередження, виявлення та виправлення // Бюлетень Міністерства юстиції України. — 2012. — № 8. — С. 21–27; Риндюк В.І. Техніко-юридичні помилки в нормативно-правових актах: поняття та види // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. — К.: Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2012. — Випуск .57 — С. 3–9.

² Теплюк М.О., Ющик О.І. Введення в дію законів України: питання теорії та практики. — К.: Парламентське видавництво, 2011. — С. 87.

дентів. Високий рівень сформованості ГВ має такі критерії (за методикою А. С. Чернишова, С. В. Саричева): 1) Ієрархія та варіативність взаємодії. Виявляється в урахуванні всіма членами групи можливих наслідків від зміни взаємодії, у співвіднесенні таких наслідків з імовірністю досягання кращого результату. При цьому група здатна варіювати взаємодію в широких межах, більшість членів групи орієнтовано на оптимальний спосіб взаємодії. 2) Самостійність та ініціативність у взаємодії. Виявляється в тому, що всі члени групи готові самі проявляти ініціативу та приймати ініціативну поведінку, яка спрямована на виявлення змін у взаємодії всіх інших членів групи. Ініціативність у взаємодії характеризує більшість членів групи, група готова до прояву та прийняття ініціативи. 3) Включеність у взаємодію. Виявляється у повній включеності всіх членів групи у взаємодію, що припускає усвідомлення особистої позиції у взаємодії, усвідомлення позиції інших членів групи та співвідношення з цим поведінки та дій.

Для формування ГВ студентів під час вивчення дисципліни «ПДНМ» нами були підібрані та використовувалися методики, які дозволяють встановити наявний рівень ГВ в академічній групі, такі як: «Експертна діагностика взаємодії в малих групах» та «Експертна діагностика інтерактивної узгодженості в малих групах» авторів А. С. Чернишова та С. В. Саричева. Відповідно до рівня сформованості ГВ, нами протягом семестру використовувалися вправи, які дозволяли підвищити рівень сформованості ГВ і, відповідно, покращити групову навчальну діяльність студентів.

При перевазі несприятливих тенденцій у груповій взаємодії в навчальному процесі нами використовувались вправи, які застосовуються на перших трьох етапах формування групової взаємодії. Для взаємозацікавлення студентів вправи «Давайте познайомимось», «Хто я?», «Девіз», «Автопортрети», «Інвентаризація» та інтерактивні техніки «Спрямоване слухання та обміркування», «Читаємо та запитуємо». На етапі взаємопізнання свою ефективність довели вправи «Привіт, це «Я», «Що я можу запропонувати групі?», «Портрет «ідеального» партнера по взаємодії», «Дзеркало», «Як би він був...», та інтерактивні техніки «Активне слухання», «Я знаю, ти знаєш» (складання мнемона тренажеру). Третій етап формування ГВ вміщує в собі вправи «Подарунок на день народження», «Валіза побажань», «Портрет групи», «Магічне єднання» та інтерактивні техніки «Навчальна дискусія», «Метод спільного опитування», «Павутинка дискусії».

При середньому рівні сформованості ГВ нами використовувались вправи на координацію та узгодження дій учасників взаємодії «Що у нас спільного?», «Годинник», «Сім передумов», «Будуємо автомобіль», «Малюємо під диктовку» та інтерактивні техніки «Робота за ролями в малих групах», «Спеціальні ролі під час обговорення».

Високий рівень сформованості ГВ дозволяє використовувати такі вправи, як «Сліпа геометрія», «Наша команда», «Розвиток ідей», «Вміння слухати», «Намальований діалог» та інтерактивні техніки «Ажурна пилка», «Карусель», «Акваріум», «Навчаючи, вчуся», «Взаємне навчання», методика О. Рівіна.

Отже, вивчення дисципліни «ПДНМ» дозволяє організувати навчання студентів — майбутніх викладачів економіки на основі групової взаємодії і тим самим підвищити ефективність професійної підготовки за рахунок розвитку у студентів навичок кооперації та співпраці.

*Сгадова В.В., к.п.н., професор
кафедри педагогіки та психології*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ У МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЕКОНОМІКИ

Поняття «майстерність вихователя» і «педагогічна техніка» першим увів у науковий обіг А.С. Макаренко у своїй статті «Деякі висновки з мого педагогічного досвіду». На його думку, майстерність вихователя не є якимось особливим мистецтвом, це спеціальність, якій треба вчити, як треба вчити лікаря його майстерності, як треба вчити музиканта.

Майстерність випливає з багатьох джерел і міцно пов'язана із творчістю. У справжньому розумінні педагог — завжди митець. Педагог, який сьогодні працює творчо, основною своєю метою вважає формування у своїх вихованців не тільки міцних знань, умінь і навичок, а й передавання їм досвіду творчої діяльності. Ось чому подолання інерції, шаблону діяльності за готовими рецептами нині поступається місцем роботі творчій, без формалізму.

Творча активність викладача дає змогу критично аналізувати свою діяльність, робити необхідні висновки, перевіряти нові ідеї, шукати ефективніші шляхи і засоби навчання й виховання, виявляти нові можливості, сховані в надрах навчального процесу.